

ÜLESTÕUSMISAJA SEITSMES PÜHAPÄEV AD 2024

Sk 14:7–9 (Ef 1:16–23; Jh 17:18–23)

7 Aga on üks päev, see on Issanda teada, kui pole päeva ega ööd, vaid valgus on ka õhtuajal.

8 Ja sel päeval voolavad Jeruusalemmast välja elavad veed: neist pooled Idamere poole ja pooled Läänemere poole; see sünnib suvel ja talvel.

9 Ja Issand on kuningaks kogu maale. Sel päeval on Issand ainus ja Tema nimi on ainus.

Ja saab olema üks päev – see on teada ISSANDALE: ei päeva, ei ööd – saab olema, et õhtulgi on valgus. Ja sel päeval saab olema, et elavad veed lähevad välja Jeruusalemmast, pooled neist esimese mere poole ja pooled neist viimse mere poole – suvel ja talvel saab see nii olema. Ja ISSAND saab olema kuningaks üle kogu maa. Sel päeval saab ISSAND olema ainus ja Tema nimi ainus.

Sissejuhatus

Prohvet Sakarja, Iddo poja Berekja poeg, alustas kuulutamist Pärsia kuninga Daarjavesse (Dareios I) teise valitsusaasta kaheksandal kuul, s.t oktoobris-novembris 520 eKr. Sakarja oli pärit preesterlikust suguvõsast, tõenäoliselt oli ka ta ise preester. Teda mainitakse seoses Jeruusalemma templi ülesehitamisega ka Esra raamatus (Esr 5:1; 6:14). Prohveti nimi – חֲזַקְיָהוּ – tähendab «Issand (Jaah) tuletab meelde/peab meeles».

Sakarja raamatu esimesed kuus peatükki sisaldavad nägemusi, mille sõnumiks on kutse pagendusse viidud Jumala rahvale taas Issanda poole pöörduda, ning tõotus, et Jumal pöörab oma rahva vangipõlve ja lubab naasta kodumaale. Jumal lööb paganaid, on ise müüriks oma rahva ümber ning koguni paljud paganad pöörduvad Tema poole.

Issand võtab ära oma rahva süü ja teeb ta uueks, andes talle võimaluse käia taas Jumala teedel ning elada Tema Seaduse kohaselt. Seejuures tuletab Jumal oma rahvale korduvalt meelde, et Iisraeli taastamine ja Jeruusalemma üles ehitamine ei sünni mitte inimliku väe varal, vaid Jumala Vaimu läbi, kusjuures sellest saavad rõõmustada need, kes ei põlga ära teinekord väikestki algust.

Raamatu teine pool, peatükid 9–14, keskenduvad ühelt poolt ettekuulutustele paganarahvaste peale tulevast karistusest, nende langusest ja laialipillutamisest, aga ka nende vähemalt osalisest pöördumisest Jumala poole, ning teisalt sõnumile Jumala rahva lunastamisest ja aulisest tulevikust, nii nähtavas tulevikus kui aegade lõpul. Olulise sõnumina kordub neis peatükkides hoiatus karistada nurjatuid, vääritud karjaseid, kes hülgavad oma lambad ning kelle asemel Jumal tõuseb viimaks ise kuningana valitsema.

Sakarja raamatu seitsmes ja kaheksas peatükk tuletavad meelde, et languse ja hävingu põhjuseks on olnud rahva sõnakuulmatus, ning manitsevad eluks õiguses ja jumalakartuses, sidudes sellega Jumala rahva uue tõusu ja au ka teiste rahvaste silmis. Kaheksanda peatüki võiks tinglikult pealkirjastada «Kõik saab uueks», ning see töötus ei puuduta mitte ainult Jeruusalemma välist taastamist, vaid ka rahva täielikku seesmist puhastumist ja uuenemist: «Need on sõnad, mis te peate täitma: rääkige üksteisele tõtt, mõistke oma väravais kohut tões ja rahu! Ärge hauduge südames üksteisele kurja ja ärge armastage valevandumist, sest kõike seda ma vihkan, ütleb Issand!» (Sk 8:16j)

Veelgi enam: see kõige uueks saamine ja jumaliku korra taastamine ei hõlma mitte üksnes Juudat, vaid haarab kogu maailma: «Neil päevil sünnib, et kümme meest igakeelsete paganate hulgast haaravad kinni Juuda mehe hõlmast ja ütlevad: «Me tahame minna koos teiega, sest me oleme kuulnud, et teiega on Jumal.»» (Sk 8:3)

Ajaloolist tausta arvestades on selge, et prohvet pidi kokku pörkama kui mitte täieliku lootusetuse, siis vähemalt tõsise skepsisega. Seepärast on tema kuulutuses oluline koht rahva julgustamisel nii imeliste tulevikupiltidega, mis vastanduvad masendavatele minevikukogemustele¹, kui ka kinnitusega, et Jumal on otsustanud lõpetada oma rahva karistuse ning teha talle taas head².

Keelelisi märkuseid

Issanda – ליהוה – originaalis kasutatakse siin Jumala nime יהוה – «JHWH», «Jahve», «Jehoova».

On...teada – ידעו – sõna ידעו tähendab «teadma», «[ära] tundma», «tundma [õppima]», «mõistma», «oskama», «[milleski] vilunud olema» ning tähistab ka sisemist äratundmist.

Voolavad...välja – יצאו – sõna יצאו tähendab «välja minema», «välja tooma», «välja juhtima», «välja tulema».

Jeruusalemmast – מירושלם – nime ירושלים tõlgitakse kristlikus traditsioonis sageli kui «rahu linn».³

¹ Vrd Sk 8:10–12: «Sest enne neid päevi ei olnud inimesel ega loomal kasu tööst, ei olnud ka minejal ega tulijal rahu vaenlase eest, ja ma ajasin kõik inimesed üksteise vastu. Aga nüüd ei ole ma selle rahva jäägile enam selline nagu endisil päevil, ütleb vägede Issand, vaid külv peab õnnestuma: viinapuu annab vilja, maa annab saaki, taevas annab kastet, ja selle kõik annan ma pärisosaks selle rahva jäägile.»

² Vrd Sk 8:14j: «Nagu ma mõtlesin teile kurja teha, kui teie vanemad mind vihastasid, ütleb vägede Issand, ja ma ei kahetsenud seda, nõnda mõtlen ma neil päevil jälle head teha Jeruusalemmale ja Juuda soole. Ärge kartke!»

³ Paljud keeleteadlased seavad selle tähenduse küll kahtluse alla, pakkudes välja pigem seose iidse ugariti jumaluse Šalimiga.

Idamere poole – אֶל־הַיַּם הַקְּדֻמוֹנִי – sõnasõnalt: «esimese mere poole». Sõna קְדָמוֹנִי – «eelmine», «varasem», «esimene», «idapoolne» – tuleneb verbist קָדַם – «eelnema», «eespool käima» –, ning võib tähistada näiteks eelkäijaid, muistseid põlvi, aga ka idapoolset.⁴

Läänemere poole – אֶל־הַיַּם הַאַחֲרֹן – sõnasõnalt: «viimse mere poole». Sõna אַחֲרֹן – «tagumine», «hilisem», «järgnev», «viimane/viimne», «läänepoolne» – tuleneb verbist אָחַר – «viivitama», «maha jääma».⁵

Tema nimi – וַשְׁמֹ – sõna שָׁמַיִם – «nimi» – algtähenduseks võib olla «märk», «tähis» (vrd kõlaliselt kreeka σῆμα ja ladina *signum*).⁶

Sisuline analüüs

Vaheldumisi sõnumitega Iisraeli tema patu tõttu tabanud karistusest ja sellest tulenenud hävingust julgustab prohvet Sakarja oma Jumala rahvast pääste- ja taastamise töotustega: Issand pöördub Siionisse tagasi ja võtab Jeruusalemma oma eluasemeks (Sk 8:3), Ta päästab oma rahva nii päikesetõusu kui päikeseloojaku maalt (Sk 8:7), karistab Iisraeli vaenlasi, lunastab oma rahva, toob Siioni vangid tagasi ja kingib neile enneolematu õnnepõlve: «Aga nüüd ei ole ma selle rahva jäägile enam selline nagu endisil päevil, ütleb vägede Issand, vaid külv peab õnnestuma: viinapuu annab vilja, maa annab saaki, taevas annab kastet, ja selle kõik annan ma pärisosaks selle rahva jäägile.» (Sk 8:11j)

Jumal töötab anda oma rahvale kuninga, kes hävitab sõja ja kuulutab rahu mitte ainult Iisraelile, vaid kõigile rahvastele: «Ole väga rõõmus, Siioni tütar, hõiska, Jeruusalemma tütar! Vaata, sulle tuleb sinu kuningas, õiglane ja aitaja. Tema on alandlik ja söidab eesli seljas, emaesli sälu seljas. Mina hävitan Efraimist sõjavankrid ja sõjaratsud Jeruusalemmast, sõjaammudki hävitatakse. Ja tema kuulutab rahvaile rahu ning valitseb merest mereni, Frati jõest ilmamaa ääreni.» (Sk 9:9j)

Lunastus ja taastamine või pigem kõige täielik, läbi ja läbi uuendamine, mida prohvet ette kuulutab, on sõna otseses mõttes universaalne, s.t mõeldud mitte ainult maistele riikidele ja rahvastele, vaid kogu loodule. sest Iisraeli Jumal on «Issand, kes laotab taeva ja rajab maale aluse ja kes valmistab inimese vaimu tema sees» (Sk 12:1).

⁴ Idamere, idapoolse mere või «esimese mere» all mõeldakse siin Surnumerd.

⁵ Läänemere, läänepoolse mere või «viimse mere» all mõeldakse siin Vahemerd.

⁶ Üheks selle sõna võimalikuks algupäraks võib olla verb שָׁמַיִם – «[märki] panema» (vrd 1Ms 4:15). Vana Testament omistab nimedele sageli nende kandjat või kandja sünnilugu määravalt iseloomustava tähenduse ning Jumala nime austamine tähendab Jumala enda austamist.

Esmalt päästab Jumal siiski «Juuda telgid» (Sk 12:7) ning puhastab Jeruusalemma ja tema elanikud patust ja rüvedusest (Sk 13:1), kusjuures see ei sünni sugugi valutult: «Ma löön karjast ja lambad pillutatakse, ma pööran oma käe karjapoiste vastu. Ja nõnda sünnib kogu maal, ütleb Issand, sealt hävitatakse ja hukkub kaks osa, aga kolmas osa jääb sinna järele.» (Sk 13:7j) Veelgi enam, Jumal kogub «kõik paganad sõdima Jeruusalemma vastu; linn vallutatakse, kojad rüüstatakse, naised vägistatakse ja pool linna läheb vangi» – ent viimaks läheb Issand ise «välja ja sõdib nende paganate vastu nagu oma võitluspäeval, lahingupäeval» (Sk 14:2j).

Päev, mil see otsustav lahing paganate ning Issanda ja kõigi Tema pühade vahel lüüakse, on kohutav: «Õlimägi lõhkeb keskelt pooleks, idast läände väga suureks oruks, sest pool mäge vajub põhja poole ja teine pool lõuna poole» ning «sel päeval ei ole valgust, on külm ja pakane» (Sk 14:4.6). Sellele järgneb aga sisuliselt uus loomine – just nii tuleb mõista kirjeldust praegu veel vaid üksnes Issandale teada olevast päevast, mil «pole päeva ega ööd, vaid valgus on ka õhtuajal» (Sk 14:7).

On ülimalt tõenäoline, et prohvet viitab siin loomisloole: «Ja Jumal ütles: «Saagu valgus!» Ja valgus sai. Ja Jumal nägi, et valgus oli hea, ja Jumal lahutas valguse pimedusest. Ja Jumal nimetas valguse päevaks ja pimeduse ta nimetas ööks. Siis sai õhtu ja sai hommik – esimene päev.» (1Ms 1:3–5) See on päev, mil päikest, kuud ja tähti, mis on seatud «valgusteks taevaleotuses, valgustuseks maale» (1Ms 1:15), ei ole enam tarvis, kuna Issand ise on ainus ja tõeline valgus.⁷

Loomislugu, täpsemalt Eedeni aia kirjeldust, meenutab ka ettekuulutus Jeruusalemmast lähtuvatest elavatest vetest: nagu Eedenist sai alguse jõgi, mis kastis rohuaeda ja niisutas hargnedes kogu ilmamaad (1Ms 2:10–14), nii «voolavad Jeruusalemmast välja elavad veed: neist pooled Idamere poole ja pooled Läänemere poole», kusjuures «see sünnib suvel ja talvel», sõltumata aastaegade vaheldumisest ja ilmastiku heitlikkusest (Sk 14:8).

Muidugi ei unusta prohvet ka n-ö poliitilist tasandit, kinnitades, et sel – nagu öeldud, praegu veel üksnes Jumalale teada oleval – päeval on Issand ainus kuningas ning Tema nimi ainus nimi, mis on nimetatud üle kogu ilmamaa (Sk 14:9). Tegemist on lausa radikaalse väljaütlemisega, kuna kõik teavad väga hästi, kes parajasti troonil istub: see pole mitte Issand, vaid Pärsia kuningas Daarjaves (Sk 7:1), kellel on täielik meelevald ka Jeruusalemma ja selle ümbruskonna üle. Prohvet Sakarja jaoks ei tähenda see aga midagi, kuna ta on kindel, et peagi kummardavad ja teenivad paganadki – need, kes on üle jäänud – Jeruusalemmas tõelist kuningat, Vägede Issandat (Sk 14:16).

⁷ «Ja linnale ei ole vaja päikest ega kuud, et need talle paistaksid, sest Jumala kirkus valgustab teda, ning tema lamp on Tall. Rahvad hakkavad käima Tema valguses ning ilmamaa kuningad toovad sinna oma hiilguse.» (Ilm 21:23j)

Prohvet Sakarja nägemuste, ettekuulutuste ja töotuste tõeline tähendus saab ilmsiks Kristuses: Tema on õiglane ja aitaja Kuningas, kes on tulnud alandlikult eesli seljas sõites (Sk 9:9; Mt 21:5); Tema on see, kes annab janunejaile elavat vett, mis saab nende sees «igavesse ellu voolavaks allikaks» (Jh 4:14), voolates nende ihust välja elavate vete jõena (Jh 7:38). Kristuse enda ihust voolas vesi välja koos verega pärast seda, kui Ta oli inimkonna lunastamiseks ristil surnud (Jh 19:34) – see on tõeline «allikas patu ja rüveduse vastu» (Sk 13:1), mitte ainult Taaveti soole ja Jeruusalemma elanikele, vaid kõigile inimestele.

Paradiisliku pildi eluandva veega jõest leiame ka Ilmutusraamatust: «Ta näitas mulle eluvee jõge, säravat nagu mägikristall. See saab alguse Jumala ja Talle troonist. Keset linna tänavat ja mõlemal pool jõge on elupuu, mis kannab vilja kaksteist korda, andes iga kuu oma vilja, ning puu lehed annavad tervist rahvastele. Ja midagi äraneetut ei ole enam.» (Ilm 22:1–3) Sarnaselt kuulutab prohvet Hesekiel: «Need veed voolavad idapoolsetele aladele, jooksevad alla lagendikule ja jõuavad merre; nende merre jõudes paraneb seal vesi. Ja kõik elavad hinged, kes liiguvad seal, kuhu need jõed iganes tulevad, virguvad ellu ja seal on väga palju kalu; sest kui need veed jõuavad sinna ja vesi paraneb, siis virguvad kõik ellu seal, kuhu see jõgi tuleb. (Hs 47:8j.12)

Iseäranis julgustavalt mõjuvad need ettekuulutused siis, kui mõtleme prohvet Sakarja nimetatud idapoolsele merele ehk Surnumerele, mis on oma nimele vastavalt peaaegu elukõlbmatu.⁸ Läänepoolne meri ehk Vahemeri pole küll Surnumerega võrreldavalt elutu, ent igasugune meri on heebrea mõtteviisi kohaselt oma ettearvamatus ja kontrollimatuse tõttu ohtlik ja hirmutav, tihtipeale lausa surmatoov. Küllap siia lisandub ajaloolisse mällu sööbinud kõrbekogemus, mis ütleb, et värske vesi on magus nagu elu, seevastu soolane vesi, sh merevesi, kibe nagu surm.⁹ Jumal töötab oma rahvale puhast, elavat, lausa eluandvat vett – see töotus on täitunud Jeesuses Kristuses.

Kõik need, kes on ristitud, on veest ja Vaimust uuesti sündinud (Jh 3:5). Nad on koos Kristusega surnud ja maha maetud ning ühes Temaga uueks eluks üles äratatud (vrd Rm 6:3j). Nad on uus loodu: «vana on möödunud, vaata, uus on sündinud» (2Kr 5:17). Kristus on nende valgus, mis paistab nii päeval kui ööl; lamp, mille sära kaotab vajaduse päikese, kuu ja tähtede järele (vrd Ilm 21:23). Kristus on «tõeline valgus, mis valgustab iga inimest», Ta oli maailmas «ja maailm ei tundnud Teda ära»; Ta «tuli omade keskele, ent omad ei võtnud Teda vastu» – «aga kõigile, kes Tema vastu võtsid, andis Ta meelevalla saada Jumala lasteks, neile, kes usuvad Tema nimesse, kes ei ole sündinud verest, ei liha tahtest, ei mehe tahtest, vaid Jumalast» (Jh 1:9–13).

⁸ Surnumerest on avastatud vaid mõningaid ülisoolases vees elamiseks kohastunud baktereid, ürge ja vetikaid.

⁹ Vrd 2Ms 15:22j: «Siis Mooses käskis Iisraeli Kõrkjamere äärest edasi minna; nad läksid Suuri kõrbesse ja käisid kõrbes kolm päeva ega leidnud vett. Nad jõudsid Maarasse, aga ei saanud Maara vett juua, sest see oli kibe.»

Jutluseks

Ülestõusmisaja seitsmes pühapäev kannab ladinakeelset nime *Exaudi* – «Kuule» –, mis pärineb pühapäeva missa vanakiriklikust algussalmist «Kuule, Issand, mu häält, kui ma hüüan Su poole, halleluuja. Sulle ütleb mu süda: Ma otsin Su palet. Sinu palet, Issand, ma otsin – ära peida oma palet mu eest, halleluuja, halleluuja.» (vrd Ps 27:7–9)

Pühapäeva vanakiriklikuks Evangeeliumiks (Jh 15:26–16:4) on Jeesuse töötus jüngritele saata neile Trööstija (Lohutaja), Tõe Vaim, kes annab Temast ja Isast tunnistust ning kinnitab Tema omasid ka siis, kui neid taga kiusatakse. Vanakiriklikuks Epistliks (1Pt 4:7–11), on apostel Peetruse manitsus olla kõigi asjade lõpu lähedust silmas pidades arukad ja ustavad Jumala armu heade majapidajatena.

EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi on kolmanda lugemisaasta Epistliks (Ef 1:16–23) kirjalõik, milles apostel Paulus tänab Jumalat Efesose kristlaste eest ning palub, et Issand kingiks neile oma Vaimu läbi tötundmist, tarkust ja valgust, nii et nad võiksid teada, «milline lootus on Tema kutsumises, milline on Tema pärandi rikkus pühade sees ja milline on Tema väe võrratu suurus».

Kolmanda lugemisaasta Evangeeliumiks (Jh 17:18–23) on Jeesuse palve, et Isa pühitseks Tema jüngreid tões ning laseks kõigil, kes Temasse usuvad, olla üks, nii et nad võiksid anda tunnistust sellest, et Jeesus on tõepoolest läkitatud Isa poolt, kes armastab nii Teda kui neid ja kõiki, kes nende kaudu usule tulevad.

Kuna Ülestõusmisaja seitsmes pühapäev jääb Taevaminemispüha ja Nelipüha vahele, on selle keskseks teemaks Püha Vaimu ootus. EELK Kirikukäsiraamatu Jumalateenistuste raamatus öeldakse seda pühapäeva sisse juhatades: «Enne taevaminemist lubas Kristus oma jüngritele Püha Vaimu ja julgustas neid ootama selle töötuse täitumist. Kristuse töötatud Püha Vaim loob kontakti taevasse läinud Issanda ja jüngrite (koguduse) vahele ning peletab hirmu. Püha Vaimu läbi saavad kristlased osa Kristusest ja Tema toodud lunastusest».

Kolmanda lugemisaasta Vana Testamendi lugemine prohvet Sakarja raamatust kõneleb kristliku vaate kohaselt uuest loomisest, mis on saanud alguse Kristuse ristisurmas ja ülestõusmises ning jätkub kirikus kuni viimse päevani – Issanda päevani, mis on üksnes Tema enda teada ja mil kõik viimaks lõpule viiakse; mil täituvad nii Vana Testamendi prohvete kui Ilmutusraamatu töötused lunastatute õndsast tulevikust Jumala linnas, kus pole enam vaja päikest, kuud ega tähti, kuna seda valgustab Issand ise, kes on ka ainus ja tõeline Kuningas.

Teatavas mõttes sulanduvad neis töötustes kokku praegune aeg Kristuse taevasseinemise ja Tema taastuleku vahel ning Tema tagasitulekuga sisse juhatatav

igavik: paradiislik pilt elava ja eluandva veega jõest, mis teeb värskeks soolase merevee, isegi Surnumere vee, ning mille kallastel kasvavad kaksteist korda aastas vilja kandvad elupuud, kõneleb ühtaegu nii õndsast igavikuriigist kui sellest, et juba praegu voolavad nende ihust, kes Kristusesse usuvad, elava vee jõed – selle elava vee, Jumala Vaimu vee jõed¹⁰, milles Jeesuse järgijad on ristimise sakramendi läbi uuesti sündinud ja uueks loodud. Kristus on tõeline «allikas patu ja rüveduse vastu» (Sk 13:1) ning need, kes jäävad Temasse ja Tema läbi Isasse, saavad viimaks osa ka Tema kirkusest.

Jutluse võib ehitada üles järgmiste punktidenä:

1. Tänapäevane Vana Testamendi lugemine prohvet Sakarja raamatust viib meid kuuendasse sajandisse enne Kristuse sündi. Pärsia kuningad olid andnud pagendusse viidud juutidele loa kodumaale tagasi pöörduda ning Jeruusalemm ja sealne tempel taas üles ehitada. Prohvet julgustab Jumala rahvast, et ei jäta Iisraelile meelde tuletamata ka tema pattu ja sellele järgnenud karistust, mis võib korduda, kui inimesed meelt ei paranda ja oma esiisade kombel väärilt edasi elavad. Prohvet näitab väga realistlikult, et laastatu taas üles ehitamine on vaevaline ja seda pärsivad mitmesugused tagasilöögid – ent sellest ei tohi lasta ennast hirmutada, kuna Jumal on otsustanud oma rahvast aidata, olla ise tema karjaseks ning valitseda tõelise kuningana nii oma rahva kui kogu maailma üle.
2. Prohvet Sakarja kinnitab, et tuleb päev, mil Jumal teeb oma töötused teoks, kusjuures see ei puuduta mitte ainult Iisraeli, vaid kõiki rahvaid, tervet maailma. Issand ise saab olema loojumatu valgus nii päeval kui ööl. Issand paneb voolama elava veega jõed, mis toovad elu kõikjale, kuhu nad jõuavad, muutes värskeks ja eluandvaks isegi soolase merevee, koguni Surnumere vee. Issand on kuningas üle kogu ilmamaa – ainus tõeline Kuningas, keda peavad tunnustama, austama ja teenima kõik rahvad, nii Iisrael kui paganad.
3. Nende töötuste õigeks mõistmiseks ei tohi neid tõlgendada pelgalt prohvet Sakarja kaasaja ja Iisraeli rahva ajaloo (eriti poliitilise ajaloo) kohta käivatena. Uue Testamendi valguses teame, et kõik need töötused kõnelevad Kristusest: Tema on õiglane ja aitaja Kuningas, kes on tulnud alandlikult eesli seljas ratsutades; Tema on see, kes annab janunejaile elavat vett, mis saab nende sees «igavesse ellu voolavaks allikaks», lähtudes nende ihust otsekui elava vee jõgi. Meie eest ristil surnud ja surnuist üles tõusnud Kristus on tõeline «allikas patu ja rüveduse vastu», mitte ainult Taaveti soole ja Jeruusalemma elanikele, vaid kõigile inimestele – kõigile neile, kes Temasse usuvad ning on ristimises uuesti sündinud ja uueks loodud. Kristuses on meile kingitud uus elu Jumala lastena juba siin ning igavene elu Tema tulevases kuningriigis, mille kõrval kahvatub isegi pattulanguse eelne paradiisiaed.

¹⁰ «Aga pühade viimasel, suurel päeval seisis Jeesus ja hüüdis valjusti: «Kellel on janu, see tulgu minu juurde ja joogu! Kes usub minusse, nagu ütleb Kiri, selle ihust voolavad elava vee jõed.» Aga seda Ta ütles Vaimu kohta, kelle pidid saama Temasse uskujad; sest veel ei olnud Vaimu, kuna Jeesus ei olnud veel kirkastatud.» (Jh 7:37–39)